Vytautas URBANAVIČIUS

MEDININKŲ PILIES TYRINĖJIMAI 1998 M.

1998 m. pabaigti tirti du 1994 m. užkonservuoti plotai pilies kieme, šalia R sienos. Bendras tirtas plotas 200 m^2. Nustatyta, kad šios sienos tirtoji dalis stovi ant akmenų banketės, kurios plotis kiemo pusėje – 60–80 cm. Banketės apatiniosios dalies akmenys skiediniu nesujungti. Pamatų griovio gylis nuo pirminio žemės paviršiaus – 50–60 cm. Rastoji medžiaga, tarp jų ir stulpavietės, priklauso XIV–XV a. ir sietina su mūrinės pilies statyba bei gyvenimu.

Medžiagos, leidžiančios kalbėti apie medinės pilies buvimą, šiuose plotuose nerasta.

Vytautas URBANAVIČIUS

The investigation of the Medininkai Castle in 1998

In 1998, the investigation of two conserved (in 1994) areas in the yard of the castle next to the eastern wall was finished. The total area investigated was 200 m^2. It was established that the investigated part of the wall is standing on the stone foundations, which are 60-80 cm wide in the yard. The finds belong to the 14th -15th centuries.

Vladas ŽULKUS

KLAIPĖDOS PILIAVIETĖS TYRINĖJIMAI

1998–1999 m. Klaipėdos universiteto VLPIC ir Istorijos katedra tęsė archeologinius tyrinėjimus Klaipėdos piliavietės (Žvejų g. 12) V dalyje ir ant Princo Frydricho bastiono. 1998 m. toliau kasinėta surenkamame sandėlyje (Pl. 7), o 1999 m. tyrinėjimai persikėlė į V nuo šio sandėlio – kasinėta plote tarp sandėlio ir Princo Karlo bastiono (Pl. 8). 1998 m. ištirta 600 m^2, o 1999 m. – 905 m^2 (iš jų 30 m^2 ant bastiono).

Princo Frydricho bastiono poternų P dalyje, ties išėjimu į pilies kiemą, buvo visiškai atidengtos XVII a. laiptų liekanos, o ant šio bastiono vykstant rekonstrukcijos darbams 30 m^2 plotelyje, bastiono R faso ir flanko kampe,

atidengta XVIII a. mūrinio brustvero liekanų. Bastiono smaigalyje rastas XVIII–XIX a. kapas be įkapių.

1998 m. sandėlyje atidengto ploto didelę dalį užėmė 23 m skersmens betoninė Antrojo pasaulinio karo artilerijos pabūklo aikštelė. Ją statant, suardyti visi kultūriniai sluoksniai. Kitur 2,35–2,4 m gylyje išliko pilies Š korpuso vidinės sienos pamatų pėdsakų. Virš pamatų rasta gyvulių kaulų, įvairių čerpių, XVII–XVIII a. koklių. Buvusio korpuso viduje aptikta įvairių XVI–XVII a. mūrinių pertvarėlių liekanų, nedidelių akmenukų grindinėlio pėdsakų. Rastos korpuso grindys iš antrinio panaudojimo plokštumomis sudėtų plytų ir puspl yčių, rikiuojant jas eilėmis. Plytų paviršiai nusitrynę – jomis buvo gana ilgai vaikščiota. Grindyse buvo nedidelės krosnies ar židinio (96×92 cm dydžio) padas. Jis sudėtas iš tokių pat plytų kaip ir grindys. Pakuros plytos apdegusios ir aptrupėjusios, grindys aplink jas irgi suodinos. Sluoksnelyje, susidariusiame virš grindų, buvo vinių, kniedžių, gyvulių kaulų, redukcinėje aplinkoje degtos keramikos, rastos žirklės, verpstukas.

Aptiktas Š korpuso išorinės sienos pamato fragmentas. Pamatai mūryti iš akmenų, panaudojant plytas išlyginimui, skiedinys kalkinis. Pamato plotis 2,3–2,35 m. Į V nuo sandėlio (plotas Nr. 8) šios sienos pamatai buvo gerai išlikę iki pat Didžiojo parako bokšto. Pastarojo pamatai atidengti visiškai (pav. 32). Bokštas buvęs 12 m skersmens, sienų plotis grindinio lygyje – 2,4–2,5 m. Pamatai iš akmenų, plytos naudotos retai, skiedinys kalkinis. Jie nuardyti beveik iki kiemo grindinio lygio. Bokštas turėjo žemą rūsį – apie 20 cm virš kiemo lygio yra skliauto pėdos pėdsakų, o 1 m giliau jau yra buvusios rūsio grindys. Į bokšto rūsį buvo patenkama praėjimu šalia V korpuso išorinės sienos. Praėjimas buvęs 1,02 m pločio, jo šonai išliko iki 1,4 m aukščio. Ten yra 8 mūrinių laiptų su įgilinimais šonuose lentinėms pakopoms liekanų. Žandai akmenų ir plytų. Plytos sudėtos gotikine tvarka, jų vidutiniai dydžiai 33,2×15,4×9,7 cm. Nuo bokšto pamatų į P rasta V korpuso išorinės sienos dalis. Ji mūryta akmenimis ir plytomis, buvo 2,1–2,2 m pločio. Didžiojo parako bokšto pamatai datuojami XV a. pr.

4–4,4 m į Š ir V nuo bokšto pamatų buvo atkastos Š (18 m atkarpoje) ir (9 m atkarpoje) atraminės sienos. Vietomis jų išliko visas aukštis – iki 1,7 m. Tarp sienų ir bokšto pamatų rasti gerai išlikę išorinio kiemo grindiniai su latakais vandeniui nubėgti (nuolydis į V ir P). Šiaurinė atraminė 2–2,2 m

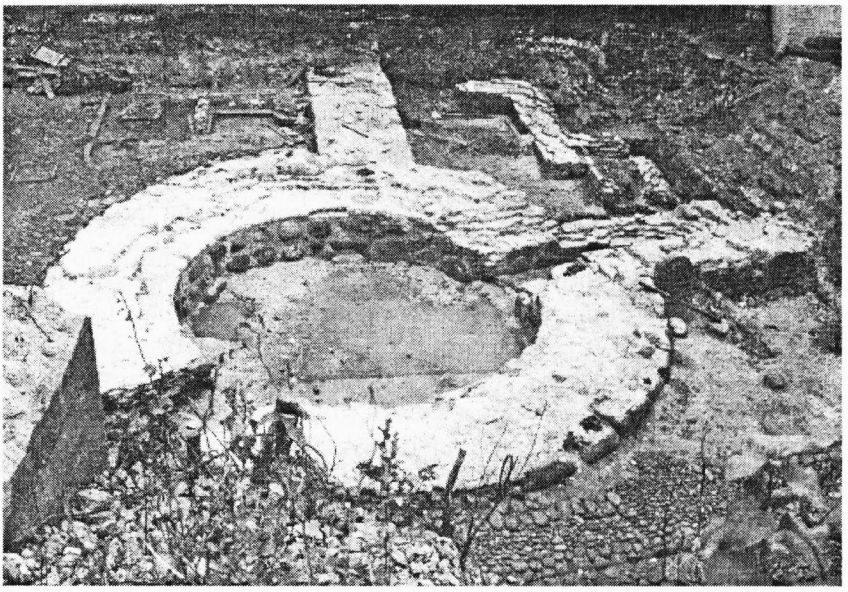

Pav. 32. Klaipėdos pilies XV a. pradžios Didžiojo parako bokšto pamatai.
Fig. 32. Foundations of the Great Powder Tower of the Klaipėda Castle of the early 15th century.

pločio siena mūryta iš didelių lauko akmenų su mažesnių akmenų ir plytų užpildu tarpuose. Siena lyg ir kiautinės konstrukcijos – jos kiemo pusė sujungta kalkiniu skiediniu, giliau yra netvarkingas pusplyčių su kalkiniu skiediniu mūras, o iš buvusio pylimo pusės guli vien molio skiediniu sujungti akmenys. Molio sluoksnis bei mažesni akmenys dėti ir ant sienos viršaus. Sienoje yra buvę 4 dar senovėje nuardyti kontraforsai. Šiaurinė atraminė siena remiasi V galu į senojo įėjimo į poternas žandą. Abu žandai išliko iki 1,7 m, mūryti plytomis, jungimas renesansinis. Poternos žandai, Š atraminė siena ir kiemo grindiniai datuojami XVII a. I puse.

Vakarinė atraminė siena kitokia – ji 1,25 m pločio, apačioje turi virš grindinio iškilusį platesnį akmenų pamatą, mūryta skaldytais akmenimis ir plytomis. Vienas atidengtas kontraforsas irgi iš skaldytų akmenų. Siena išliko iki 1,35 m aukščio, bet yra buvusi aukštesnė.

1999 m. atkasus V atraminės sienos fragmentą, buvo nustatytas tikras Klaipėdos pilies kiemo plotis R–V kryptimi. Jis yra 113 m. Toliau į P kiemas dar platėjo, nes atraminės sienos sudarė didesnį nei 90° kampą. Lygiagrečiai Š atraminei sienai, į Š nuo jos, aptikta dar viena 1,8 m pločio, apie 1,3 m aukščio akmenų ir plytų siena labai panaši į atraminę. Atrodo, čia pirmą kartą aptikta XVII a. bastionus iš vandens pusės supusi siena. Taigi bastionų kurtinos plotis šioje vietoje yra buvęs 32 m.

Šalia Didžiojo parako bokšto pamatų, buvusio Š korpuso viduje, rasta gotikinė 1,05 m pločio ir iki 8 plytų eilių aukščio, kampu sumūryta siena su 2-iejų angų žymėmis. Abu sienos galai nuardyti XV a. pr. statant Š korpusą ir Didįjį parako bokštą. Siena neturi akmeninių pamatų – tik 4 laipteliais išplatėjantį mūrą ir 4 plytų eilių pamatą. Prie sienos yra plytinio apie 1×0,9 m dydžio stačiakampio su borteliu, atrodo, atviro židinio liekanų. Pastato paskirtis neaiški. Kultūrinis sluoksnis šalia sienos neišliko. Mūre naudotos vidutiniškai 30×14,3×7,6 ir 32×13,5×8 cm dydžio plytos. Statinys datuojamas XIV a. II puse.

Į Š nuo atraminių sienų buvo tyrinėti buvusių pilies gynybinių pylimų sluoksniai (bastionų sampilas šioje vietoje nukastas pokario metais). Išskirti net 7 skirtingų laikotarpių horizontai, iš kurių 4 priklausė pylimams. Jiems būdingi pastebimai P ir V kryptimis žemėjantys sluoksniai. Pirmasis pylimo paviršius (plytgaliai, akmenys, kalkinio skiedinio gabalai) buvo jau 30–40 cm gylyje. Šį sluoksnį preparuojant, rasta redukuotos ir akmens masės keramikos, geležies dirbinių.

2-ojo horizonto plytų grindinio fragmentai atkasti apie 0,6 m gylyje. Jie nuolaidėjo pilies kiemo link – 5–6 m tarpe paviršius pažemėjo 1,1 m (H_{abs} nuo 3,1 iki 2,0 m).

0,9–1 m gylyje rasta 3-iojo horizonto medienos – medinių grindų, orientuotų R–V kryptimi, liekanų. Po grindų puvenomis gulėjo tam pačiam horizontui ir tam pačiam statiniui priklausančios medinės konstrukcijos – tašytos pušinės sijos, kai kurios su įkartomis ir mediniais pleišteliais. Dendrochronologinės horizonto medienos datos 1517, 1518 ir 1521 m. (datavo M.Brazauskas). Apie 1,2 m gylyje randami netašyti ir aptašyti stulpai priskiriami 4-ajam horizontui, jie stovėjo ant buvusio pylimo aikštelės P krašto. Kasinėjimai parodė, jog ant gynybinių pylimų XV–XVI a. yra stovėję,

matyt, gynybinės ir ūkinės paskirties pastatai.

5-ajam horizontui skiriami 2,15–2,17 m gylyje rasti aptašyti rąsteliai ir pusrąsčiai bei nedidelių (apie 9–10 cm skersmens) rąstelių grindinys. Rąsteliai dėti vienas prie kito ir šiek tiek žemėjo P kryptimi. Šis sluoksnis 1997 m. dendrochronologiškai buvo datuotas XIV a. paskutiniu ketvirčiu. Po šiuo grindiniu gulėjo dar ankstesnio rąstelių grindinio – 6-ojo horizonto liekanos. Preparuojant rąstelius buvo negausių radinių, daugiausia kaulų. Po šiais rąstelių grindiniais gulėjo juosva, dumblinga žemė, giliau storai supiltas smėlis, o 3,9–4 m gylyje, jau gruntinio vandens lygyje, keliose vietose aptikta akmeninio grindinio fragmentų. Šie grindiniai stratigrafiškai datuotini XIV a. I puse, o gal ir XIII a. pab. Visi apatiniai sluoksniai, skirtingai nuo vėlesnių, yra bemaž horizontalūs – gali priklausyti buvusiam šioje vietoje priešpiliui.

Poternoje, po Princo Frydricho bastionu, tunelio, vedančio į pilies kiemą, P gale, dar 1996 m. buvo atkastas XVII–XVIII a. laiptų fragmentas – trijų plytinių pakopų liekanos. 1998 m. žiemą prie dabartinio įėjimo buvo nuimtos betono dangos ir pradėta ruoštis naujų laiptų statybai. Tada laiptų liekanos buvo visiškai atidengtos. Tunelio plotis šioje vietoje – 3,1 m, P gale prie įėjimo jis susiaurėja iki 2,8 m. Atkasti laiptai yra 4,2×2,3 m dydžio. P pamatas buvo tarp senųjų įėjimo žandų, mūrytų akmenimis. Tarp laiptų pamatų pripilta pilkos žemės su smulkiomis griuvenomis. Laiptų aukštis neaiškus. Galėjome tik nustatyti, jog nuo akmeninio žando viršaus iki buvusios aslos lygio yra 2,25 m aukščio skirtumas. Atkasti laiptai nėra buvę seniausi. Akmeniniuose žanduose yra pakopų žymių, rodančių, jog XVII a. pr. laiptai yra buvę prie V žando sienos. Jie turėjo būti siauri, nes pėdsakai akmeniniame R žando mūre rodo, kad čia yra buvęs gana platus pandusas, skirtas pabūklams įridenti.

Vladas ŽULKUS

Investigations of the site of the Klaipėda ancient castle

In 1998-1999, the History Department and WLPCH at Klaipėda University continued the archaeological investigations in the western part of the site of the Klaipėda Ancient Castle. The area of 1505 m^2 was investigated. The foundations (diameter in 12-m) of the exterior wall of the northern building and the Great Powder Tower were discovered. To the basement of the tower one could get through a passageway of 1,02-m wide, where only 8 steps of brick stairs remained. The foundations of the tower are dating back to the beginning of the 15th century. In the 17th century the yard of the castle was surrounded by breast-walls of 1,7-m high. The width of the yard from the east to the west was 113-m. Next to the foundations of the Great Powder Tower, a gothic-style wall of 1,05-m with traces of two orifices was found. Both ends of the wall were ruined while constructing the northern building and the Great Powder Tower. Next to the wall, a brick rectangle of the size of 1x0,9-m was found. It is likely to be the remains of an open hearth. The building is dating back to the second half of the 14th century. To the north from the breast-walls, the layers of the defensive hill-forts of the castle were explored and 7 horizons of different periods were found. 4 horizons belonged to the hill-forts. In the 15th -16th centuries on the defensive hill-forts, there were defensive buildings and outbuildings. The layers of the territory in front of the castle were found deeper. There wooden pavements dendrochronologically dating back to the second half of the 14th century, and in the depth of 4-m, fragments of a cobbled stone pavement dating back to the late 13th century to the first half of 14th century were found. Also building pottery, nails, rivets, bones of animals, household pottery, stone items and other household items were found.